

บทที่ 3

“โดยทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญา

จากการอธิบายถึงองค์ประกอบความผิดทางอาญาดังได้กล่าวในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่า ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินและความผิดฐานอื่น บางฐานตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดให้ ผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาพิเศษที่เรียกว่า “โดยทุจริต” อันบัญญัติขึ้นนอกเหนือจากเจตนา ธรรมดา ดังที่ปรากฏในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา 334 มาตรา 341 และมาตรา 352 และความผิดฐานอื่น ๆ ในมาตรา 147 มาตรา 151 มาตรา 154-158 มาตรา 242 มาตรา 269 และมาตรา 318 แต่หลักการตีความและการปรับบทใช้กฎหมายทางอาญาซึ่งเป็น กฎหมายลายลักษณ์อักษร ต้องตีความตามตัวบทโดยเคร่งครัด การวางบทนิยามตาม กฎหมายอาญาก็เพื่อจำกัดความหมาย ถ้อยคำให้ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของ กฎหมายมิให้เกิดปัญหาในการปรับใช้ที่ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ และเพื่อ ประหยัดถ้อยคำในการบัญญัติกฎหมายในความผิดฐาน ต่าง ๆ ทั้งนี้ มีผลมาจากการบัญญัติ กฎหมายมักใช้ถ้อยคำที่มีความหมายแตกต่างกันและทำความเข้าใจค่อนข้างยาก กฎหมายแต่ ละฉบับจึงต้องมีการวางบทนิยามขึ้นเพื่อให้การใช้ถ้อยคำในกฎหมายนั้นมีความหมายตรงกัน ดัง ตัวอย่างประมวลกฎหมายอาญาได้วางบทนิยามไว้ใน มาตรา 1 (1)-(13)

3.1 ความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ตามบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 1 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดบทนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ซึ่งหมายความว่า “เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือ ผู้อื่น” เมื่อได้พิจารณาความหมายตามบทนิยามแล้ว สามารถนำมาแยกอธิบายความหมายของ คำว่า “โดยทุจริต” ได้ ดังต่อไปนี้

1) เพื่อแสวงหาประโยชน์ หมายถึง การกระทำการบางสิ่งบางอย่างเพื่อต้องการ สิ่งตอบแทนจากลักษณะของการที่ตนได้กระทำความผิด ซึ่งประโยชน์ในที่นี้มีได้ทั้งประโยชน์ที่เกิดผล ในเชิงทรัพย์สินและประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน ส่วนการแสวงหาประโยชน์นั้นจะก่อให้เกิดความ เสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ ไม่ต้องคำนึงถึง¹ แม้ว่าการแสวงหาประโยชน์นั้นจะไม่ก่อให้เกิดความ เสียหายแก่ผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์แล้ว

¹ หลวงวุฒิชัยธรรมเนติกร, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 2, หน้า 9.

2) ประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ที่สมควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า ผู้แสวงหาประโยชน์ไม่มีสิทธิที่จะรับประโยชน์นั้นตามกฎหมาย และถ้าหากมิได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายว่าบุคคลผู้นั้นสามารถมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว บุคคลทุก ๆ คนก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับและถือเอาประโยชน์นั้น ๆ ได้เลย

3) การแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น หมายถึง การกระทำที่มีใจเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์เท่านั้น แต่รวมถึงกรณีการกระทำที่เป็นการแสวงหาประโยชน์เพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการกระทำที่ถือเป็นการแสวงหาอันด้วย ซึ่งการแสวงหาประโยชน์นั้น อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันไม่ได้คำนึงถึง

จากความหมายตามบทนิยามทั้งหมดที่กล่าวมา ถือเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาปรับใช้บทนิยามมาตรา 1 (1) กับความผิดฐานต่าง ๆ ดังเช่นความผิดที่มีคำว่า “โดยทุจริต” บัญญัติไว้ ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 และความผิดฐานยักยอกตามมาตรา 352 เพราะการใช้เจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 ประกอบกับองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำนั้น ไม่เพียงพอที่จะใช้พิจารณาความผิดของผู้กระทำได้ คำว่า “โดยทุจริต” จึงถือเป็นเจตนาพิเศษ ในส่วนขององค์ประกอบความผิดที่เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาในความผิดฐานต่าง ๆ

จากการที่กฎหมายอาญาได้ถือเอาเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ที่ว่าด้วยการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินต่าง ๆ และใช้เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดโทษหนักเบา จะพบความแตกต่างตรงที่ตามประมวลกฎหมายลักษณะอาญาเดิมได้มีการกำหนดนิยามความหมายคำว่าโดยทุจริต หมายถึง “ ผู้ใดกระทำการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองก็ตีเพื่อผู้อื่นก็ตี อันเป็นประโยชน์ที่สมควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นด้วยไซ้ร้ ท่านว่าผู้นั้นกระทำการทุจริต” ความแตกต่างระหว่างความหมายของคำว่าโดยทุจริตตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิมกับความหมายคำว่าโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันตรงที่ความหมายของคำว่าโดยทุจริตตามกฎหมายลักษณะอาญาเดิมจะต้องคำนึงถึงการกระทำโดยก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นด้วย แต่ความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ตามประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันไม่มุ่งเน้นว่าการกระทำนั้นจะต้องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือไม่ เป็นต้น และนอกจากนี้ ในการพิจารณาถึงข้อดีของการมีบทนิยามความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้มีการตีความความหมายคำว่า “โดยทุจริต” ที่มีที่ใช้อยู่ในฐานความผิดต่าง ๆ แต่ละมาตราให้เป็นไปใน

แนวทางเดียวกันอย่างถูกต้อง เพราะคำว่า “โดยทุจริต” หรือเจตนาพิเศษโดยทุจริตนี้ ถือเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาพิสูจน์ความผิด บางฐานความผิดที่องค์ประกอบภายนอกเพียงอย่างเดียวไม่อาจนำมาใช้พิสูจน์ความผิดได้อย่างถูกต้องชัดเจน

3.2 ปัจจัยสำคัญของการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

จากบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) เฉพาะคำว่า “การแสวงหาประโยชน์” ไม่มีการอธิบายความหมายไว้ แต่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น มาตรา 1 (1) นี้ อาจทำความเข้าใจได้ว่า คือ สิ่งที่ผู้กระทำการหรือผลประการใดประการหนึ่งผู้กระทำการทำให้เกิดเพื่อให้สมความปรารถนาหรือความพอใจ คำว่า “ประโยชน์” ในที่นี้มีทั้งประโยชน์ที่ได้รับในเชิงทรัพย์สินและประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน ลักษณะของประโยชน์ในความผิดฐานลักทรัพย์ หมายถึง ประโยชน์ในตัวทรัพย์นั้น ๆ เอง ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์อันเกี่ยวกับคุณค่าในทางเศรษฐกิจ หรือประโยชน์ในคุณค่าแห่งทรัพย์ตามที่บุคคลนั้นต้องการก็ตาม

3.2.1 ประโยชน์ที่ได้รับในเชิงทรัพย์สิน

ประโยชน์ที่ได้รับในเชิงทรัพย์สิน หมายถึง ประโยชน์ที่มีลักษณะทรัพย์สินที่สามารถคิดคำนวณราคาเป็นเงินได้ ซึ่งประโยชน์เชิงทรัพย์สินจะเกิดขึ้นเมื่อมีมูลค่าที่ตีราคาเป็นเงินได้ ดังตัวอย่างทรัพย์ที่มีมูลค่าและสามารถตีราคาเป็นเงินได้ และหากมีการเอาไปก็จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ หรือเมื่อ ผู้กระทำได้อาทรัพย์ของผู้อื่นไปและได้อาทรัพย์ของผู้อื่นนั้นไปทำการขาย แลกเปลี่ยน เกือบเกี่ยวใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์นั้น ก็อาจถือได้ว่าเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นในเชิงทรัพย์สิน จนปรากฏเป็นตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 159/2512 (หน้า 237 : เนติบัณฑิตยสภา)

ผู้เสียหายปล่อยกระบือให้กินหญ้าอยู่ในท่าเลเลี้ยง ผู้เสียหายด่อนกระบือไปใช้งาน คงเหลืออยู่ตัวเดียวตอนไม่ได้เพราะติดอยู่ในกระบือฝูงอื่นซึ่งอยู่ในท่าเลเลี้ยงนั่นเอง มิใช่จะเตลิดไปจนพ้นจากการติดตาม เพียงแต่ผู้เสียหายจับกระบือไม่ได้เท่านั้น ดังนี้ ตามกฎหมายต้องถือว่าผู้เสียหายยังครอบครองกระบือตัวนั้นอยู่ เพราะผู้เสียหายยังไม่สละการครอบครอง เมื่อจำเลยยิงกระบือนั้นตายและฆ่าแหย่เนื้อกระบือไป เป็นการเอาไปโดยทุจริต จึงเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ มิใช่ขโมยยก ส่วนการที่จำเลยฆ่าแหย่เนื้อกระบือเอาไป ก็เป็นการครอบครองเพราะยึดถือเพื่อตน แต่เป็นผลภายหลังจากการที่จำเลยลักกระบือนั้นแล้ว ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 352 วรรคสอง

จะเห็นได้ว่า กระบือตัวดังกล่าวสามารถตีราคาเป็นเงินได้ เมื่อปรากฏว่าผู้กระทำได้ ซ้ำแหละเนื้อเอาเนื้อกระบือไปขาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 207/2512 (หน้า 362 : เนติบัณฑิตยสภา) ผู้เสียหายไปขาย ขนมหักร้านกาแฟเอาปากกาไปจดบัญชีด้วย แล้วเร่ขายต่อไป ไปประมาณ 1 เส้น ทราบว่า ปากกาหาย จึงวิ่งกลับไปร้านกาแฟตามหาปากกา ก่อนหน้านี้มีคนเก็บปากกาได้ที่หน้าร้าน กาแฟ จำเลยว่าเป็นของจำเลยและรับปากกา เมื่อผู้เสียหายไปตามจำเลย จำเลยว่าได้เอาไป ดังนี้ ถือว่าทรัพย์สินยังอยู่ในความยึดถือของผู้เสียหาย ไม่ใช่ทรัพย์สินตกหาย การที่มีผู้เก็บได้มิได้ทำ ให้ความยึดถือของผู้เสียหายขาดตอนไป จำเลยเอาไปจากผู้เก็บได้โดยรู้ว่าไม่ใช่ของตน จึงเป็น การเอาทรัพย์สินของผู้เสียหายไปโดยทุจริต ต้องด้วยความผิดฐานลักทรัพย์

ตัวปากกาที่ผู้กระทำผิดเอาไปนั้น ถือเป็นทรัพย์สินที่มีราคาและเป็นประโยชน์ในเชิง ทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ถ้ามีการเอาทรัพย์สินมาตีราคาเป็นมูลค่าที่จะคำนวณเป็นเงินได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 848/2507 (หน้า 1453 : เนติบัณฑิตยสภา) จำเลยได้เสียกับ บุตรสาวของผู้เสียหาย แล้วพากันมาอยู่บ้านผู้เสียหายได้ 7-8 วัน จำเลยบอกผู้เสียหายว่าจะไป ซ้อข้าว รุ่งขึ้นจำเลยเอาโคของผู้เสียหายเทียมเกวียนจะไปซื้อข้าว ภริยาของผู้เสียหายไปกับ จำเลยด้วย เมื่อถึงที่หมายจำเลยปลดโคจากเกวียนแล้วก็แยกไป ต่อมาไม่นานจำเลยกลับมาถาม ภริยาผู้เสียหายว่าวัวกินน้ำแล้วหรือยัง จำเลยจึงนำโคไป อ้างว่าจะนำไปกินน้ำ แล้วได้เอาโค ไปขายเสียพร้อมทั้งมอบตัวรูปพรรณไปแล้ว เมื่อพิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำเลยและ ผู้เสียหายฉันท์ลูกเขย พ่อตาแม่ยาย จำเลยจะเอาโคไปใช้ได้ตามผลการของจำเลยโดยการ ถือวิสาสะ หากจำต้องขอรับอนุญาตหรือรับความยินยอมดังเช่นบุคคลอื่นไม่ การที่จำเลยใช้อุบาย หลอกลวงผู้เสียหายและภริยานั้น มิใช่เพื่อให้ผู้เสียหายและภริยาส่งมอบโคให้จำเลย หากแต่ เป็นเพียงอุบายในการที่จำเลยจะพาโคไปได้แนบเนียนเท่านั้น การที่จำเลยเอาโคไปหาใช้ผลโดย ตรงจากการหลอกลวงไม่ จำเลยผิดฐานลักทรัพย์ ไม่ใช่ฉ้อโกง

โคกระบือและปากกา ต่างเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่สามารถนำไปขายและ ตีราคาเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในเชิงทรัพย์สิน ดังนั้น การที่จำเลยเอาโคของผู้เสียหายไป ขายก็ดี เอาจักรยาน เอาปากกาของผู้อื่นไปก็ดี ต่างถือเป็นการกระทำอย่างหนึ่งที่กระทำต่อ ทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในเชิงทรัพย์สินที่สามารถตีราคาเป็นเงินได้

ข้อสังเกต บรรดาคำพิพากษากฎีกาที่ได้มีการยกตัวอย่างมาข้างต้น ถือเป็น การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีมูลค่าและผู้กระทำสามารถได้รับประโยชน์ในเชิงทรัพย์สินจากการเอาทรัพย์สินนั้น เพราะผู้กระทำสามารถนำทรัพย์สินที่ได้เอาไปจากผู้อื่นไปขาย แลกเปลี่ยนเป็น เงินตราได้

3.2.2 ประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน

ประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน หมายถึง ประโยชน์ที่ไม่อาจคำนวณ ราคาเป็นเงินทอง หรือประโยชน์ที่ผู้กระทำได้รับโดยไม่มีการแสวงหามูลค่าจากทรัพย์สินนั้น แต่เป็นการได้รับประโยชน์อื่น ๆ เช่น ประโยชน์ทางจิตใจจากการที่ผู้กระทำความผิดได้เอา ทรัพย์สินของผู้อื่นไป ซึ่งผู้กระทำอาจทำไปเพื่อความพอใจโดยไม่ได้หวังให้แปลเปลี่ยนความพอใจ มาเป็นประโยชน์ที่สามารถตีราคาได้เป็นเงินตรา ตัวอย่างเช่น มีการขโมยรูปภาพแฟนของเพื่อน ที่เก็บไว้เป็นที่ระลึกไปด้วยความสะอาด เพราะไม่ใช่เป็นการเอาทรัพย์สินไปเพื่อแสวงหาประโยชน์ใน ตัวทรัพย์สินเพื่อมูลค่าแห่งทรัพย์สินนั้น หรือต่อมาได้ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้กระทำได้เอาทรัพย์สินของ เพื่อนที่ขโมยไปไปทำลายเสีย หรือทำให้เสียหาย หรือทำให้เสื่อมค่าหรือไร้ประโยชน์ การกระทำ เช่นนั้นก็ไปเข้าองค์ประกอบความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน

ดังนี้แห่งคำพิพากษากฎีกาที่ 310/2472 ข้อเท็จจริงในคดีได้ความว่า เด็กชายสองคนขโมยกล้วยน้ำว้าอยู่ข้างถนน จำเลยเมาสุราเดินมาพบเข้าจึงถามราคากกล้วย เด็กบอกว่าหวีละ 20 บาท จำเลยโกรธเลยพูดว่าเดี๋ยวกูแทงไส้แตกเลย ว่าแล้วจำเลยก็เอา กกล้วยของเด็กไปเตะทิ้ง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยมีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน ไม่มีความผิด ฐาน ลักทรัพย์²

การเอากล้วยของเด็กไปเตะทิ้ง ถือเป็น การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปทำลายทิ้ง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงทรัพย์สิน แต่เป็นประโยชน์ที่ได้รับทางจิตใจอย่างหนึ่ง

² สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา เล่ม 4 กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,), หน้า 326.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 353/2478 จำเลยแย้งหนังสือหมายนัดของอำเภอจากผู้รับมอบหมายจากอำเภอเพื่อไปส่งแก่บุคคลผู้มีชื่อในหมายนั้น โดยจำเลยประสงค์จะดูวันนัดในหมายนั้น แล้วจำเลยซ่อนไว้ในอกเสื้อ ตั้งใจว่าจะคืนให้ผู้รับมอบหมายมานั้น แต่หมายนั้นหายไปเสียก่อน ดัดสินว่าจำเลยเจตนาเอาไปดู ซึ่งก็เป็นประโยชน์อย่างหนึ่งของความผิดแล้ว จำเลยต้องมีความผิดฐานลักทรัพย์³

การเอาหมายนัดไปเพื่อดูวันนัดถือเป็นการได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน

นอกจากนี้ ยังมีกรณีตัวอย่างอื่น ๆ ที่ไม่ถือเป็นการได้รับประโยชน์ในเชิงทรัพย์สิน เช่น กรณีที่ผู้กระทำเป็นพวกกามวิปริตชอบสะสมกางเกงในและเสื้อในหญิง เมื่อพบเห็นก็จะต้องขโมยมาทุกครั้ง เป็นต้น⁴

จากตัวอย่างและตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น เป็นการกระทำที่ผู้กระทำไม่ได้รับประโยชน์จากการลักทรัพย์เป็นทรัพย์สินที่สามารถตีราคาได้เป็นเงินทอง แต่ก็ถือได้ว่าผู้กระทำมีความผิดฐานลักทรัพย์เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผู้กระทำได้รับประโยชน์อย่างอื่นที่มีใช้ประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สิน

3.3 การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น

จากความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ที่กำหนดในบทนิยามมาตรา 1 (1) ประมวลกฎหมายอาญานอกจากจะมีการกระทำซึ่งเป็นกรณีของการแสวงหาประโยชน์ และประโยชน์ที่ผู้กระทำจะพึงได้รับจะมีได้ทั้งประโยชน์ที่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินและประโยชน์ที่ไม่เกิดผลในเชิงทรัพย์สินแล้ว จะต้องปรากฏว่าการกระทำของผู้กระทำนั้นเป็นการแสวงหาประโยชน์เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น หรือเพื่อให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น แต่ที่สำคัญการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือเพื่อผู้อื่นจะไม่คำนึงถึงว่าการกระทำดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายกับบุคคลอื่นหรือไม่ ในส่วนนี้จึงสามารถพิจารณาได้ต่อไปว่า หากมิใช่เป็นการ

³ สัตยชัย สัจจวานิช, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง, หน้า 162.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 165.

กระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้อื่นหรือบุคคลอื่นใด และการกระทำของผู้กระทำก็มีใช่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองด้วย ผู้กระทำก็ยังคงจะมีความผิดดังตัวอย่างกรณีที่เกิดขึ้นตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 38/2524 (หน้า 33 : เนติบัณฑิตยสภา) กำหนดถูกแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการโครงการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานอยู่แล้วตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เบิกเงินมาเพื่อจ่ายแก่ผู้รับเหมาทำถนน ในขณะที่ถนนยังไม่เสร็จ แต่เบิกมาเพื่อจะจ่ายให้ผู้รับเหมาทำงานต่อไปได้ มิฉะนั้น ต้องส่งเงินคืนคลัง กำหนดจ่ายเงินแก่ผู้รับเหมาไปแล้ว ดังนี้ ขาดเจตนาแจ้งความเท็จตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 เป็นเหตุในลักษณะคดีใช้ตลอดถึงจำเลยที่ไม่ได้ฎีกาด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 213 และมาตรา 225 แต่เมื่อรับเงินมาแล้วกำหนดวันไม่ดำเนินการให้ผู้รับเหมาได้ทำงานต่อไปให้เสร็จตามสัญญา เป็นการทุจริตให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157

ถึงแม้ว่าตามตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 38/2524 นี้ จะเป็นคำพิพากษาฎีกาที่ไม่เกี่ยวกับความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยตรง แต่เป็นคำพิพากษาฎีกาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งประโยชน์ในที่นี้ คือ การแสวงหาประโยชน์เพื่อผู้อื่น โดยที่ลักษณะการกระทำได้กล่าว ผู้กระทำไม่ได้หวังผลจากการกระทำของตนเอง แต่เพื่อให้ขั้นตอนในการทำถนนเสร็จสิ้นไป จึงไปเบิกเงินมาจ่ายแก่ผู้รับเหมาก่อน ซึ่งการกระทำได้กล่าวของผู้กระทำถือเป็นการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้ว ด้วยการตีความอย่างเคร่งครัดตามตัวบทกฎหมายในกรณีดังกล่าวหากแต่เมื่อพิจารณาต่อไปว่าการเบิกเงินของผู้กระทำนั้นเกิดจากการกระทำที่มีได้มีเจตนาร้ายและเข้าข่ายของการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ถ้าพิจารณาด้วยอาศัยแต่เฉพาะคุณธรรมในสังคมโดยไม่คำนึงถึงหลักกฎหมาย ก็จะทำให้เห็นว่าผู้กระทำไม่มีความผิด

และนอกจากนี้ ยังมีกรณีปัญหาที่ถือเป็นการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น แต่ด้วยความเข้าใจของผู้กระทำว่าตนมีสิทธิที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเป็นประเด็นปัญหาซึ่งจะได้มีการพิจารณาต่อไปสำหรับกรณีดังกล่าวในหัวข้อของการศึกษาปัญหาที่เกิดจากการตีความและการปรับใช้บทนิยามคำว่า “โดยทุจริต”

ในการนำคำว่า “โดยทุจริต” มาปรับใช้ประกอบการกระทำความผิดฐานต่าง ๆ ถ้าได้พิจารณาเฉพาะแต่ความหมายของคำว่า “โดยทุจริต” ตามบทนิยามในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) ซึ่งจะใช้ลักษณะของการแสวงหาประโยชน์เพียงอย่างเดียวมาพิจารณาองค์ประกอบความผิดทางอาญาในความผิดฐานต่าง ๆ อาจเป็นมุมมองที่เคร่งครัดจนเกินไป ทำให้มีผลเสียหากเกิดกรณีที่ผู้กระทำไม่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้หนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะ แต่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แต่มีความจำเป็นต้องถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดเพราะมีการวางบทบัญญัติไว้ในกฎหมาย

ซึ่งในการพิจารณาลักษณะของการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์ตามกฎหมายอาญาของประเทศที่ใช้ระบบ Common Law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ จะพบว่าไม่มีการพิจารณาลักษณะของการกระทำดังกล่าวว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นหรือไม่ เพราะในระบบกฎหมายของประเทศดังกล่าวมีการบัญญัติถึงเจตนาร้าย (mensrea) ที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาลักษณะของการกระทำว่าผู้กระทำต้องรับผิดหรือไม่เป็นสำคัญ และการบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำก็ต้องมีความชัดเจน คือ สามารถอธิบายถึงลักษณะของการกระทำได้อย่างครบถ้วน

3.4 คำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามกฎหมายอาญา

ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์ตามกฎหมายอาญาหลายฐานความผิดที่บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้เป็นเจตนาพิเศษ แต่การกระทำความผิดบางฐานความผิดก็ได้บัญญัติให้การกระทำความผิดฐานนั้น ๆ ต้องกระทำไปโดยทุจริต ลักษณะความแตกต่างดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นข้อสังเกตที่ควรจะนำมาศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

3.4.1 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้กระทำโดยทุจริต”

ตามประมวลกฎหมายอาญากำหนดความผิดเกี่ยวกับทรัพย์โดยบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 334-366 แต่สำหรับความผิดที่ผู้กระทำต้องกระทำไปโดยทุจริต ได้กำหนดไว้ 15 มาตราด้วยกัน โดยสามารถแบ่งกลุ่มฐานความผิดต่าง ๆ ที่มีการบัญญัติคำว่าโดยทุจริตไว้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และความจำเป็นของการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในความผิดฐานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มความผิดฐานลักทรัพย์ (มาตรา 334-335) ความผิดฐานวิ่งราว ทรัพย์ (มาตรา 336) ความผิดฐานชิงทรัพย์ (มาตรา 339) และความผิดฐาน ปล้นทรัพย์ (มาตรา 340)

1.1 ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334-335

มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้เป็นเจ้าของ
ทรัพย์นั้น จึงปรากฏองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำสำหรับความผิดฐาน ลักทรัพย์
คือ การเอาไป วัตถุแห่งการกระทำ คือ ทรัพย์ พฤติการณ์ประกอบการกระทำในความผิด
เกี่ยวกับทรัพย์ คือ ทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

การเอาไป

การเอาไปซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยและ
ทรัพย์นั้น ถูกพาเคลื่อนที่ไปจากการครอบครองของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ หรือผู้ครอบครอง
ทรัพย์นั้นด้วยลักษณะของการแย่งการครอบครองประการหนึ่ง และเอาทรัพย์ไปโดยไม่ได้รับ
อนุญาตอีกประการหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นการเอาทรัพย์นั้นไปจากการครอบครองของผู้อื่นหรือผู้เป็น
เจ้าของทรัพย์ ถ้าผู้กระทำได้กระทำไปโดยได้รับอนุญาตและไม่มีเจตนาทุจริต ผู้กระทำก็ไม่มี
ความผิดฐานลักทรัพย์⁵ การเอาไปนอกจากจะเป็นการทำร้ายกรรมสิทธิ์แล้ว ยังเป็นการทำร้าย
การครอบครองของผู้อื่นด้วย และในขณะเดียวกันยังถือเป็นการก่อกองครอบครองขึ้นใหม่
ซึ่งโดยทั่วไปการก่อกองครอบครองขึ้นใหม่นี้จะเป็นของเจ้าของกรรมสิทธิ์เอง⁶ โดยที่การครอบ
ครองเก่าจะหมดไปและเกิดมีการครอบครองใหม่เข้าแทนที่

⁵ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2495.

⁶ คณิศ ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 136-137.

ลักษณะการเอาไปตามที่กล่าวมาข้างต้น คือ การแย่งการครอบครองและพาทรัพย์เคลื่อนที่ไปอย่างเป็นการถาวรเพื่อตัดสิทธิความเป็นเจ้าของทรัพย์ โดยมีใช่เป็นการเอาไปแต่เพียงชั่วคราวและจะคืนให้เจ้าของในภายหลัง หากมีกรณีจะคืนทรัพย์แก่เจ้าของหรือเจ้าของทรัพย์ยังสามารถติดตามเอาทรัพย์ที่ถูกเอาไปกลับคืนมาได้อยู่ เช่นนี้ยังมีใช่เป็นการตัดขาดจากความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เพราะการลักทรัพย์จะสำเร็จลงได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์ได้สูญเสียกรรมสิทธิ์ไปจริง ๆ⁷

ทรัพย์ที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำ

ทรัพย์ตามความหมายของมาตรานี้ ต้องเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของและอาจเป็นทรัพย์ตามความหมายของคำว่าทรัพย์และทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 และมาตรา 138⁸ คือ มีลักษณะที่เป็นทั้งวัตถุมีรูปร่าง และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ คำว่า “วัตถุมีรูปร่าง” หมายความว่า สิ่งที่มีรูปร่างโดยตัวของมันเอง หรืออาศัยสิ่งอื่นเป็นรูปร่าง เช่น น้ำในภาชนะ อากาศ แก๊สที่บรรจุในถังหรือในท่อปล่อยแก๊ส สำหรับกระแสไฟฟ้าเป็นข้อยกเว้นที่ให้ถือว่าการลักกระแสไฟฟ้าเป็นการลักทรัพย์⁹

ทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

สิ่งที่ถูกเอาไปนั้นจะต้องมีผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ในขณะที่ถูกทำการลักทรัพย์หรือเป็นทรัพย์ที่มีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าของรวมกันอยู่ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1356 เรื่องกรรมสิทธิ์รวม เพราะเจ้าของรวมคนหนึ่งอาจทำการลักทรัพย์นั้นจากเจ้าของรวมคนอื่นได้ และที่สำคัญในหลักข้อนี้ คือ ทรัพย์ที่จะถูกลักกันได้ จะต้องปรากฏว่าเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของ ถ้าเป็นทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ การเอาทรัพย์ที่ไม่เจ้าของไปก็จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์

⁷ จิตติ ดิงศภักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2557.

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 และมาตรา 138

⁹ จิตติ ดิงศภักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2473.

สาระสำคัญทางจิตใจที่ประกอบด้วยเจตนาธรรมดาในความผิดฐานลักทรัพย์ก็คือ เจตนาโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 2 กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะที่ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ซึ่งเจตนาธรรมดาในความผิดฐานลักทรัพย์นี้ ให้หมายความรวมถึงถึงความรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดด้วยหากไม่รู้ว่าเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของ ไม่รู้ว่าเป็นของที่อยู่ในครอบครองของผู้อื่น หรือสำคัญผิดว่าเจ้าของอนุญาตให้เอาไป ก็ไม่เป็นการกระทำโดยเจตนา¹⁰ และเจตนาที่กระทำต้องมีอยู่ในขณะกระทำการเอาทรัพย์นั้นไป และผู้กระทำ ย่อมเล็งเห็นผลแห่งการกระทำนั้นด้วย ซึ่งผลของการกระทำนี้ไม่หมายความเฉพาะแต่ผลอันเกิดขึ้นต่างหากจากการกระทำ แต่หมายความรวมถึงผลสำเร็จแห่งการกระทำนั้นด้วย¹¹ และนอกจากนี้ ในความผิดฐานลักทรัพย์ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ยังต้องประกอบด้วย

เจตนาพิเศษหรือมูลเหตุชักจูงใจ “โดยทุจริต”

เนื่องจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ คือ ลักษณะของการเอาไปที่มี ทั้งการเอาไปแต่เพียงชั่วคราวและจะนำทรัพย์นั้นกลับมาคืน หรือกรณีการเอาไปด้วยการแย่ง ลีทธิหรือตัดกรรมสิทธิ์จากผู้เป็นเจ้าของทรัพย์อย่างถาวรในการพิจารณาถึงองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ และองค์ประกอบภายใน คือ เจตนาธรรมดาไม่อาจแสดงให้เห็นถึงความประสงค์ที่แท้จริงของผู้กระทำในการเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปจากความครอบครองของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์และผู้ครอบครองได้อย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นการเอาไปอย่างถาวรหรือการเอาไปเพียงชั่วคราว เจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ในที่นี้จึงเป็นส่วนที่ได้ขยายความในลักษณะการกระทำ คือการเอาไปว่าจะเป็นการผิดฐานลักทรัพย์ได้จะต้องประกอบด้วยแสวงหาประโยชน์ ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์ ในที่นี้ คือ การประสงค์ต่อประโยชน์จากทรัพย์นั้นโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการได้รับประโยชน์ ที่มีคุณค่าทางจิตใจ ดังเช่นการเก็บก้อนหินจากยอดดอยอินทนนซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย เพื่อเป็นที่ระลึกในการที่จะได้กลับไปอีกครั้ง หรือการได้รับประโยชน์ที่มีคุณค่าทาง เศรษฐกิจ เช่น เอานาฬิกาข้อมือยี่ห้อดังของผู้อื่นที่มีราคาแพงไปขาย เช่นนี้ถือว่าผู้กระทำได้รับ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2569.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2570.

ประโยชน์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจแล้วเพื่อนำการแสวงหาประโยชน์มาขยายความอีกครั้งหนึ่ง คำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดฐานลักทรัพย์จึงมีไว้เพื่อขยายความลักษณะของการกระทำ ประกอบกับเจตนาให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น¹²

สำหรับความผิดฐานลักทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 335 นั้น ถือเป็นเหตุ ฉุกเฉินที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นโดยอาศัยการกระทำและ ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 62 วรรคท้าย และผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาตาม มาตรา 59 เป็นส่วนประกอบ¹³ โดยมีหลักเกณฑ์ที่เป็นพื้นฐานว่าการกระทำตามมาตรา 335 นี้ จะต้องเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ก่อนแล้วจึงมากระทำการตามเหตุฉุกเฉินอันปรากฏใน มาตรา 335 (1)-(12) ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นหากมีพฤติการณ์ในการกระทำ ประกอบกับเหตุในมาตรา 335 (1)-(12) โดยที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 นี้ จะต้องประกอบด้วยเจตนาพิเศษโดยทุจริตเช่นเดียวกับความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334

1.2 ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ มาตรา 336 “ผู้ใดลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอา
ซึ่งหน้า ผู้นั้นกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์

ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส

ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ถือเป็นเหตุฉุกเฉินที่จะ ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นตามลำดับ

ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ตามมาตรา 336 นี้ เป็นการลักทรัพย์ตามมาตรา 334 ซึ่งการกระทำนั้นต้องครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิดฐาน ลักทรัพย์ ตลอดจนต้องมีมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” แล้ว แต่ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ได้มีการ เพิ่มองค์ประกอบภายนอกให้มากขึ้น คือ การเอาทรัพย์นั้นไปด้วยการฉกฉวยเอาซึ่งหน้า

¹² หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 437.

¹³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 และมาตรา 62

ลักษณะของการฉกฉวยทรัพย์เอาซึ่งหน้า หมายความว่าถึง กริยาที่หยิบหรือ กระจกทรัพย์นั้นไปโดยใช้กำลัง ส่วนจะพาทรัพย์นั้นหนีไปต่อหน้าหรือไม่ ๑ สำคัญ ผู้กระทำ อาจพาทรัพย์ไปข้างหลังผู้ครอบครองนั้นก็ได้ และอาจพาทรัพย์เดินไปเฉย ๆ เช่น การกระจก สร้อยคอที่ผู้เสียหายสวมใส่ที่คอ แล้วผู้กระทำหลบหนีไป¹⁴ หรือในกรณีตามตัวอย่าง คำพิพากษาฎีกาที่ 919/2503 (หน้า 953 : เนติบัณฑิตยสภา) จำเลยเข้าไปขอซื้อสรุ ผู้เสียหายบอกว่าหมดแล้ว ขายเป็นไม่ได้ จำเลยบอกว่าไม่ขายก็จะเอาไปกินเฉย ๆ จะทำอะไรเขา แล้วจำเลยก็หยิบสรุแม่โขงของผู้เสียหายไปหนึ่งขวดต่อหน้าผู้เสียหาย แล้วเดินออกจากร้านไป กรณีดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า การกระทำของผู้กระทำดังกล่าว เป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว เพราะได้มีการนำลักษณะการ กระทำที่เป็นการฉกฉวยเอาซึ่งหน้ามาประกอบกับการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์

ข้อสังเกต กรณีความผิดฐานฉกฉวยทรัพย์ซึ่งเป็นผลมาจากการลักทรัพย์ อย่างหนึ่ง จึงถือว่าความผิดฐานฉกฉวยทรัพย์มีเจตนาพิเศษโดยทุจริตแฝงอยู่ แต่ที่กฎหมาย ไม่ได้วางบทบัญญัติให้มีคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ เพราะเข้าใจว่าเป็นการกระทำความผิดฐาน ลักทรัพย์ฐานหนึ่งที่จะมีเจตนาพิเศษโดยทุจริตอยู่แล้ว

1.3 ความผิดฐานชิงทรัพย์ มาตรา 339 “ผู้ใดลักทรัพย์โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าทันใดนั้น จะใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อ

- (1) ให้ความสะดวกแก่การลักทรัพย์หรือการพาทรัพย์นั้นไป
 - (2) ให้อินให้ซึ่งทรัพย์นั้น
 - (3) ยึดถือเอาทรัพย์นั้นไว้
 - (4) ปกปิดการกระทำความผิดนั้น หรือ
 - (5) ให้อินจากการจับกุม
- ผู้นั้นกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์”

¹⁴ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 459.

ความผิดฐาน “ชิงทรัพย์” องค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำตามที่กฎหมายได้วางบทบัญญัติว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการลักทรัพย์ แต่ได้เพิ่มองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำขึ้นอีกว่าจะต้องมีการใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าตนใดนั้น จะมีการใช้กำลังประทุษร้ายที่ต่อเนื่องไปกับความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งการทำร้ายหรือการขู่ว่าจะทำร้าย ต้องมีลักษณะการกระทำที่ต่อเนื่องจากการลักทรัพย์ ถ้าลักษณะของการทำร้ายร่างกายกับการลักทรัพย์ ขาดตอนจากกัน การกระทำความผิดดังกล่าวก็ไม่ใช่ความผิดฐานชิงทรัพย์ และนอกจากนี้ ตัวผู้ถูกขู่ว่าจะทำร้ายหรือถูกใช้กำลังประทุษร้ายจะต้องปรากฏว่ามีตัวตนด้วย¹⁵

ความผิดฐานชิงทรัพย์นี้ จะต้องประกอบด้วยเจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 เพื่อครอบงำถึงการเอาไป ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และต้องมีเจตนา พิเศษ “โดยทุจริต” เพราะการชิงทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของการลักทรัพย์ แม้จะไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดฐานชิงทรัพย์ นอกจากนี้ ความผิดฐานชิงทรัพย์ยังมีลักษณะพิเศษ คือ ต้องมีเจตนาพิเศษอีก 5 ประการ คือ

1. เพื่อให้ความสะดวกแก่การลักทรัพย์หรือการพาเอาทรัพย์ไป
2. เพื่อให้ยื่นให้ซึ่งทรัพย์นั้น
3. เพื่อยึดถือทรัพย์นั้นไว้
4. เพื่อปกปิดการกระทำความผิดนั้น
5. เพื่อให้พ้นจากการจับกุม

เจตนาพิเศษข้อใดข้อหนึ่งทั้ง 5 ประการนี้ เป็นเจตนาพิเศษที่กำหนดให้ ผู้กระทำให้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายต้องมีเจตนาพิเศษข้อใดข้อหนึ่ง เพื่อประกอบกับเจตนาธรรมดา จึงจะถือเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์

บรรดาเหตุฉกรรจ์ของความผิดฐานชิงทรัพย์ที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น ที่ปรากฏตามมาตรา 339 วรรค 3 - วรรค 6 มาตรา 339 ทวิ คือ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 475.

1. ถ้าความผิดนั้นเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยลักษณะดังที่บัญญัติไว้ในอนุมาตราหนึ่งอนุมาตราใดแห่งมาตรา 335 หรือเป็นการกระทำต่อทรัพย์ที่เป็นโค กระบือ เครื่องกล หรือเครื่องจักรที่ผู้มีอาชีพกสิกรรมมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรม หรือ
 2. ถ้าการชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือ
 3. ถ้าการชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส หรือ
 4. ถ้าการชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย
- ก็จะเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ต้องรับโทษหนักขึ้น และนอกจากนี้ ยังมีเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ต้องรับโทษหนักขึ้นถ้าได้กระทำการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 ทวิ ด้วย

ด้วยเหตุที่ความผิดฐานชิงทรัพย์มีองค์ประกอบความผิดมาจากการลักทรัพย์อย่างหนึ่ง ดังนั้น ความผิดฐานชิงทรัพย์จึงต้องพิจารณาถึงเจตนาพิเศษโดยทุจริตด้วย แม้จะไม่มี การวางบทบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้เป็นการเฉพาะ

1.4 ความผิดฐานปล้นทรัพย์ มาตรา 340 “ผู้ใดชิงทรัพย์โดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์

สืบเนื่องจากการกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ มีลักษณะของการกระทำและเจตนาเหมือนกับความผิดฐานชิงทรัพย์ ซึ่งมีความแตกต่างกันตรงที่การกระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ เป็นการชิงทรัพย์ตั้งแต่สามคนขึ้นไป เพราะฉะนั้น ลักษณะการกระทำทั้งหมดก็จะมีที่มาจากความผิดฐานลักทรัพย์เช่นเดียวกับความผิดฐานชิงทรัพย์

ส่วนลักษณะขององค์ประกอบภายในของความผิดฐานปล้นทรัพย์ ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับความผิดฐานชิงทรัพย์ คือ จะต้องมิมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” เพราะถือเป็นส่วนหนึ่ง ที่มาจากความผิดฐานลักทรัพย์

และนอกจากนี้ ในความผิดฐานปล้นทรัพย์ยังต้องประกอบด้วยเหตุจรรยาที่ปรากฏ ตามมาตรา 340 วรรคสอง วรรคสี่ และมาตรา 340 ทวิ ซึ่งเหตุจรรยาที่ดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ หนักขึ้นถ้าได้กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ ประกอบการกระทำต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ถ้าในการปล้นทรัพย์ผู้กระทำแม้แต่คนหนึ่งคนใดมีอาวุธติดตัวไปด้วย หรือ
2. ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส หรือ
3. ถ้าการปล้นทรัพย์ได้กระทำโดยแสดงความทารุณจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ใช้ปืนยิง ใช้วัตถุระเบิด หรือกระทำทรมาณ หรือ
4. ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

กรณีดังกล่าวก็ถือเป็นเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ต้องรับโทษหนักขึ้นด้วย

ข้อสังเกต ถึงความจำเป็นในการวางบทบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ในกลุ่มความผิดฐานลักทรัพย์ วิวางทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์

ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 มาตรา 335 มาตรา 335 ทวิ และความผิดฐานอื่น ๆ ที่ใช้ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นองค์ประกอบความผิด เช่น ความผิดฐานวิวางทรัพย์ตามมาตรา 336 ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ตามมาตรา 340 บรรดาความผิดฐานต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีทั้งความผิดที่ปรากฏคำว่า “โดยทุจริต” ในบทบัญญัติ ดังเช่นความผิดฐานลักทรัพย์ตามมาตรา 334 หรือความผิดที่ได้มีคำว่า “โดยทุจริต” แฝงอยู่ในการกระทำเหล่านั้น เพราะความผิดเหล่านั้นมีองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำมาจากความผิดฐานลักทรัพย์นั่นเอง

ความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้คำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดฐานลักทรัพย์ และความผิดฐานอื่น ๆ ที่ใช้การลักทรัพย์เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำ คือ การเอาไป ตามเนื้อความของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่มีการนิยามถึงความหมายของการเอาไป แต่ลักษณะของการเอาไปโดยทั่วไป คือ การพาทรัพย์นั้นเคลื่อนที่ไปจากการครอบครองของบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ ซึ่งการพาทรัพย์เคลื่อนที่ไปหรือเอาไปจากการครอบครองนี้ มิได้ทั้งการเอาไปเพียงชั่วคราวและเอาไปอย่างถาวร และในที่นี้เมื่อพิจารณาข้อความตามตัวบท ก็จะพบว่าข้อความตามตัวบทที่เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำไม่ได้อธิบายถึงลักษณะการเอาไปอย่างชัดเจนว่าจะต้องเอาไปอย่างไรจึงจะมีความผิดฐานลักทรัพย์ และประกอบกับการอธิบายถึงโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในตอนต้นที่จะต้องมียุติประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในที่เป็นทั้งเจตนาธรรมดาและเจตนาพิเศษรวมอยู่ด้วยกัน และรวมตลอดถึงหลักอันเป็นพื้นฐานในการลงโทษบุคคลที่กระทำความผิด ตามมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้

กำหนดว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งถ้าหากพิจารณาที่องค์ประกอบความผิดในส่วนของกระทำความผิดองค์ประกอบภายใน คือ เจตนาธรรมชาติของความผิดฐาน ลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 แล้วจะเห็นได้ว่า

1) การเอาไปซึ่งเป็นองค์ประกอบในส่วนของกระทำความผิด ได้แก่ การพาทรัพย์เคลื่อนที่ไปจากความครอบครองของผู้อื่นหรือบุคคลอื่น ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะเป็นเจ้าของทรัพย์ดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม การพาทรัพย์เคลื่อนที่ไป หมายถึง การทำให้ทรัพย์เคลื่อนที่ไปจากสถานที่ที่ทรัพย์นั้นตั้งอยู่ แต่การเคลื่อนที่นั้นอาจเป็นการเคลื่อนที่เพียงบางส่วนได้¹⁶ เช่น กระเป๋าสตางค์ใบหนึ่งวางอยู่บนโต๊ะที่ 1 ตารางฟุต มีผู้ลากให้กระเป๋าใบนั้นไปอยู่ที่มุมห้องพ้นจากพื้นที่ 1 ตารางฟุตนั้น เช่นนี้ก็เป็นการลักทรัพย์ได้ และนอกจากนี้ ลักษณะของการพาทรัพย์นั้นเคลื่อนที่ไปอาจสามารถทำได้โดยวิธีต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องจับต้องที่ตัวทรัพย์ของการพาทรัพย์นั้นด้วยมือของตนเอง อาจล่อลวงไล่ต้อนสัตว์ ตัดต่อให้ของเหลวต่าง ๆ ไหลมาสู่ภาชนะของตน การพิจารณาลักษณะของการเอาไปสามารถแยกการพิจารณาออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ลักษณะของการแย่งการครอบครองและการพาทรัพย์นั้นเคลื่อนที่ไปโดยต้องมีหลักว่า ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์นั้นหรือผู้ครอบครองไม่ได้อนุญาตให้เอาทรัพย์นั้นไป¹⁷ ส่วนการครอบครองนั้นไม่จำเป็นต้องมีการจับต้องตัวทรัพย์ยึดถือไว้ในมือเสมอไป การยึดถือในความครอบครองหมายความว่า ความถึง การหวงกันตามควรแก่พฤติการณ์และสภาพของทรัพย์สิน ซึ่งคนทั่วไปยอมรับรู้ถ้ามีผู้ใดเอาทรัพย์ที่มีการครอบครองนั้นไป ก็ถือได้ว่าเป็นการลักทรัพย์แล้ว

2) วัตถุประสงค์ที่ถูกระทำ คือ ทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยซึ่งทรัพย์ที่ลักกันได้จะต้องมีการเอาไปได้ จึงมีข้อสังหาริมทรัพย์ที่เคลื่อนที่มีได้ และทรัพย์ที่ลักกันมิได้ในที่นี้จะต้องเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของมีผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือได้รับสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในที่นี้ มิได้หมายความว่าถึงกรรมสิทธิ์ที่ได้มาหรือมีไว้โดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่ยังมีกรณีที่เป็นที่ยึดถือเอาหรือครอบครองทรัพย์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ยังได้รับการคุ้มครองมากกว่าผู้ที่มาเอาทรัพย์ที่ผู้อื่นครอบครองอยู่ไปโดยผลการ แม้จะเป็นการครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ตาม

¹⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2496.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2550.

3) เจตนา คือ องค์ประกอบทางจิตใจที่จะได้นำมาพิจารณาประกอบการกระทำ คือ การได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดในขณะที่มีการเอาทรัพย์สินไป

ในกรณีดังกล่าวจึงถือได้ว่าเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ที่บัญญัติใช้ในความผิดฐานลักทรัพย์ มีการบัญญัติใช้เพื่อขยายความหมายขององค์ประกอบความผิดทั้งที่เป็นองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อไม่ก่อให้เกิดกรณีที่เป็นปัญหาในการตีความการปรับใช้กฎหมายในความผิดฐานลักทรัพย์ ดังเช่นกรณีที่ผู้เป็นเจ้าของได้วางทรัพย์สินของตนไว้เพียงชั่วคราวแล้วลืมเก็บไป ต่อมาเมื่อผู้ผ่านมาพบเห็นโดยที่ไม่ได้มีเจตนาจะเอาทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ของตนเอง ถ้าไม่มีการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้เป็นเจตนาพิเศษ ผู้ที่มีเจตนาดีที่จะเก็บทรัพย์สินที่ผู้อื่นทำตกหายไปคืนเจ้าของ ก็จะต้องมีความผิดฐานลักทรัพย์ และเนื่องจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ไม่ได้อธิบายถึงลักษณะของการเอาไปอย่างแน่ชัดว่าจะต้องเป็นการเอาไปอย่างไรจึงจะเป็นความผิด กฎหมายจึงหาทางแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ซึ่งหมายความถึงกรณีการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือของผู้อื่น ซึ่งประโยชน์ที่ได้นั้นเป็นประโยชน์ที่ได้รับทางจิตใจและประโยชน์ทางทรัพย์สินไว้เพื่อใช้ในการพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำ

2. กลุ่มความผิดฐานฉ้อโกง (มาตรา 341-343) ความผิดฐานไม่ใช้ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่บุคคล (มาตรา 344) ความผิดฐานไม่ชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรม (มาตรา 345) ซึ่งสามารถแยกการอธิบายแต่ละฐานความผิดได้ ดังต่อไปนี้

2.1 ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 “ผู้ใดโดยทุจริตหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง”

ความผิดฐานฉ้อโกงนี้ มีองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำ คือ

1. การแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

การหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ โดยทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อ

ผิดไปจากความเป็นจริง มีใช่เพียงแต่เป็นการได้รับประโยชน์จากความหลงเชื่อและการสำคัญผิดของผู้ถูกหลอกลวงเท่านั้น ซึ่งในการแสดงวิธีการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จนั้น ไม่ได้มีการจำกัดวิธีการ ฉะนั้น ผู้กระทำจึงสามารถแสดงออกได้หลายวิธี¹⁸ ไม่ว่าจะแสดงออกมาทางกายที่สื่อด้วยกิริยาท่าทางวาจาที่สื่อออกมาเป็นคำพูดและสื่อข้อความเป็นเอกสาร อย่างไรก็ตาม ข้อความที่เป็นเท็จก็คือ ข้อความที่บ่งบอกถึงข้อเท็จจริงในอดีตและปัจจุบัน แต่ในอนาคตข้อเท็จจริงนั้นไม่เป็นความจริง หรือสภาพข้อเท็จจริงในปัจจุบันมีข้อความที่ไม่เป็นความจริงอยู่เช่นนี้ ก็ถือได้ว่าเป็นข้อความอันเป็นเท็จได้ ดังตัวอย่างเช่น ผู้กระทำความผิดมิได้มีเจตนาที่จะนำเงินมาคืนเจ้าหน้าที่ตั้งแต่แรกที่ได้ยืมเงินไป¹⁹

2. การปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง

การปกปิดความจริงอันควรบอกให้แจ้งนั้น จะถือว่าความจริงข้อใดที่ผู้กระทำมีหน้าที่หรือสมควรที่จะต้องบอกกล่าวให้ผู้อื่นได้รับทราบ ถ้าไม่บอกอาจถือเป็นการหลอกลวง²⁰ ในการพิจารณาถึงหน้าที่และความจริง มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ผู้กระทำมีหน้าที่ตามกฎหมาย กำหนดให้ผู้กระทำต้องแจ้งความจริงให้ผู้อื่นทราบ แต่ผู้กระทำปกปิดความจริงนั้น จนทำให้ผู้ถูกหลอกลวงเข้าใจผิด และผู้กระทำได้ไปซึ่งทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวง
- 2) ผู้กระทำมีหน้าที่ตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้เฉพาะเจาะจงว่า คู่สัญญา มีหน้าที่จะต้องแจ้งความจริงบางอย่างให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ
- 3) ผู้กระทำมีหน้าที่อันเกิดจากความสุจริต ความไว้วางใจต่อกันและกัน หน้าที่ดังกล่าวนี้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีที่อาศัยหลักความสุจริตและความไว้วางใจ ทำให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องแจ้งความจริงให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

¹⁸ จิตติ ดิงศรัทธี, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2765.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2755.

²⁰ หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, หน้า 504.

4) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ของตนที่อาจทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด เช่น พ่อค้าเจ้าของร้านขายเครื่องประดับบ้านอันเป็นของใหม่ วันหนึ่งพ่อค้าซื้อตุ๊กตามาทาสีใหม่ ซึ่งถ้ามีคนจะมาซื้อของพ่อค้าก็มีหน้าที่ต้องบอกความจริงว่าตุ๊กตานั้นเป็นตุ๊กตา ไม่ใช่ตุ๊กตาใหม่

ความผิดฐานฉ้อโกงนี้ ผู้กระทำต้องมีเจตนาธรรมดาซึ่งครอบคลุมถึงองค์ประกอบภายนอกแล้วทุกข้อ ถ้าผู้กระทำทำไปโดยไม่มีเจตนาที่แท้จริงที่จะหลอกลวง เพียงแต่ทำไปเพื่อล้อเล่นให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อส่งทรัพย์สินให้ ผู้กระทำก็ไม่มีผิดตามมาตรานี้ แม้ภายหลังจะกลับใจเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเองเสีย ผู้กระทำก็ไม่มีผิดฐานฉ้อโกง แต่อาจมีความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 แทน และนอกจากนี้ ผู้กระทำผิดฐานฉ้อโกงยังจะต้องมีมูลเหตุจูงใจหรือเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” เป็นส่วนประกอบการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเจตนาพิเศษโดยทุจริตในความผิดฐานฉ้อโกงเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องแสดงให้เห็นว่า ผู้กระทำประสงค์จะได้ทรัพย์สินนั้นมาเป็นของตนเอง จึงได้กระทำการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ซึ่งถ้าการกระทำผิดฐานฉ้อโกงนี้ปราศจากเจตนาพิเศษ การกระทำดังกล่าวอาจไม่เป็นความผิด เพราะการได้รับมอบทรัพย์สินจากผู้อื่น บุคคลอื่นที่ถูกหลอกลวงนั้นเกิดขึ้นจากความเต็มใจของเจ้าของทรัพย์สินนั่นเองที่จะส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินให้แก่ผู้กระทำผิด

และนอกจากนี้ การกระทำผิดฐานฉ้อโกงยังประกอบด้วยเหตุฉกรรจ์ที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นตามที่ปรากฏในมาตรา 342-343

“ถ้าในการกระทำผิดฐานฉ้อโกง ผู้กระทำ

- (1) แสดงตนเป็นคนอื่น หรือ
- (2) อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความ

อ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง

ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 342 นี้ เป็นเหตุเพิ่มโทษของมาตรา 341 ถ้าการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือการปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้งเป็นการกระทำด้วยการแสดงตนเป็นคนอื่น หรือได้กระทำด้วยอาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง เป็นเครื่องมือให้ผู้กระทำเข้ากระทำการโดยง่ายขึ้น แม้ว่าความผิดตาม

มาตรานี้มิได้กำหนดให้ผู้กระทำต้องกระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” แต่การกระทำความผิดตามมาตรานี้ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของความผิดฐานฉ้อโกงที่จะต้องกระทำโดยอาศัยมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” เป็นองค์ประกอบภายในส่วนหนึ่งนอกเหนือจากเจตนา

ส่วนมาตรา 343 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในวรรคแรกต้องด้วยลักษณะดังกล่าวในมาตรา 342 อนุมาตราหนึ่งอนุมาตราใดด้วย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

การแสดงข้อความเท็จหรือปกปิดความจริงที่ควรบอก ให้แจ้งเป็นการแสดงต่อประชาชน เช่น ทำการแสดง ข้อความเท็จ ด้วยการประกาศทางหนังสือพิมพ์ว่ามีงานทำซึ่งมีตำแหน่งดีมีทางก้าวหน้า เงินเดือนสูง แต่ผู้สมัครต้องเสียค่าสมัครเป็นเงินคนละ 5 พันบาท โดยส่งธนาคัตติสั่งจ่ายตามชื่อ-ที่อยู่ดังนี้ เป็นการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนได้แล้ว ถ้าเพียงแต่ต้องการให้บุคคลคนใดคนหนึ่งเชื่อ ก็กล่าวข้อความเท็จต่อหน้าบุคคลหลาย ๆ คน ในกลุ่ม กรณีดังกล่าวแม้มีบุคคลเพียงหนึ่งหรือ 2 คนที่เชื่อถ้อยคำนั้น ดังนี้ ยังไม่ถือเป็นการแสดงความจริงต่อประชาชน

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาในเรื่องการแสดงข้อความเท็จต่อประชาชน
คำพิพากษาฎีกาที่ 340/2512 (หน้า 500 : เนติบัณฑิตยสภา) (ที่ประชุมใหญ่)

จำเลยวางแผนประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันเปิดรับสมัครบุคคลมาทำงานกับบริษัทเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อมาสมัครทำงาน โดยวางค่าจ้างเงินเดือนสูง วางระเบียบให้ต้องซื้อหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น เป็นเงิน 900 บาท ให้การเงินพันตัวจำเลยไปเป็นเรื่องของบริษัท พิจารณาสัญญาจ้างผู้ตรวจการประจำจังหวัดก็ปรากฏว่า ผู้รับจ้างจะต้องจัดหารับเอเยนต์ภายในจังหวัดให้ได้เดือนละ 3 คนติดต่อกันไปจนครบ 12 คน หากปฏิบัติได้ครบถ้วนก็จะได้เงินเดือน 1,200 บาท หากปฏิบัติไม่ได้ตามเงื่อนไขก็สงวนสิทธิพิจารณาจ่ายค่าจ้าง หรืออาจจะระงับจ่ายได้ เห็นได้ว่าเป็นแผนการหาคนมาถือหุ้นบริษัทอีกอย่างน้อยเดือนละ 3 คน เพื่อมารับซื้อหุ้นบริษัทต่อไปอีก หากหาได้ก็ได้รับส่วนแบ่งเป็นเงินเดือน หาไม่ได้ก็ไม่มีสิทธิรับเงินเดือน ซึ่งตามความยุติธรรมนายจ้างชอบที่จะจ่ายค่าจ้างหรือเงินเดือนตลอดเวลาที่ยังไม่ได้เลิกจ้างและ

บริษัทตั้งขึ้นแล้วจำเลยก็ได้ดำเนินกิจการค้าตั้งวัตถุประสงค์แต่อย่างใด สินค้าในบริษัทก็ไม่มี ธุรกิจที่จะมอบหมายให้ผู้เสียหายที่รับจ้างปฏิบัติก็ไม่มี ปรากฏว่าคนทั้ง 3 ชื่อหุ้นจำเลย 1 หุ้น บ้าง 12 หุ้นบ้าง 6 หุ้นบ้าง โดยหลงเชื่อว่าจะได้งานจากจำเลย และจะได้เงินค่าหุ้นคืนภายหลัง ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยได้ก่อตั้งบริษัทดำเนินการด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชนเพื่อหลอกลวงประชาชนตามฟ้อง

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 340/2512 (ที่ประชุมใหญ่) ถือว่าผู้กระทำได้กระทำไปโดยมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” เพื่อหลอกลวงให้ประชาชนมาทำการซื้อหุ้นโดยไม่ได้มีเจตนาที่จะดำเนินกิจการในบริษัทตามที่ได้ประกาศโฆษณาต่อประชาชน ผู้กระทำจึงมีความผิดฐานฉ้อโกง

2.2 ความผิดฐานฉ้อโกงบุคคลตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปให้ประกอบกิจการงาน

มาตรา 344 “ผู้ใดโดยทุจริตหลอกลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ประกอบกิจการงานอย่างใด ๆ ให้แก่ตน หรือให้แก่บุคคลที่สาม โดยจะไม่ใช่ค่าแรงหรือค่าจ้างให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยจะใช้ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกัน”

ความผิดตามมาตรา 344 นี้ องค์ประกอบในส่วนการกระทำมีที่มาจากความผิดฐานฉ้อโกง แต่ความผิดฐานนี้เป็นการหลอกลวงผู้อื่นให้สำคัญผิดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางจิตใจว่าจะให้ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่ผู้หลอกลวงทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีเจตนาจะให้เลย หรือให้สำคัญผิดว่า ผู้กระทำจะให้ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่ผู้หลอกลวงตามที่ได้ตกลงกัน ซึ่งในความเป็นจริงผู้กระทำมีเจตนาที่จะให้ค่าจ้างในอัตราที่น้อยกว่า ทั้งนี้ ข้อความอันเป็นเท็จที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลแห่งการกระทำจะต้องเกิดขึ้นในขณะที่ได้มีการตกลงทำสัญญาจ้างซึ่งกันและกัน ลักษณะของความเป็นเท็จที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่ในขณะที่ได้มีการตกลงทำสัญญาจ้างกัน ถ้าเจตนาดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลัง อาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของนายจ้างทรุดลง หรือเพราะนายจ้างเห็นว่าลูกจ้างทำงานไม่มีประสิทธิภาพ จึงไม่จ่ายค่าแรงให้ กรณีดังกล่าวไม่ถือเป็นการหลอกลวงตามมาตรา 344 นี้ แต่อาจเป็นการผิดสัญญาจ้าง²¹

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 521.

สำหรับเจตนาในการหลอกลวงโดยจะไม่ใช่ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยจะใช้ค่าแรงหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกัน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบ ภายในของความผิดฐานฉ้อโกงบุคคลตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ก็คือเจตนาตามมาตรา 59 แต่ในการ กระทำความผิดตามมาตรา 344 นี้ ตามตัวบทกฎหมายได้บัญญัติให้ผู้กระทำจะต้องมีเจตนา พิเศษหรือมูลเหตุจูงใจโดยทุจริตด้วยในขณะกระทำการ โดยที่ในความผิดฐานดังกล่าวได้อธิบาย องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำได้ละเอียดดีอยู่แล้ว แต่กฎหมายยังต้องการให้การ กระทำดังกล่าวข้างต้นเป็นการกระทำที่ผู้กระทำต้องมีมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” เพื่อแสวงหา ประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพราะเป็นการวางบทบัญญัติ ตามอย่างของกฎหมายต่างประเทศ และนอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาในเรื่อง ความผิดฐานฉ้อโกงค่าจ้างแรงงาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1953/2506) (หน้า 2319 : เนติ- บัณฑิตยสภา)

ความผิดฐานฉ้อโกงค่าจ้างแรงงานตามมาตรา 344 นั้น จะต้องได้ความว่า จำเลยมีเจตนาทุจริตหลอกลวงผู้เสียหายในขณะที่ตกลงจะให้ผู้เสียหายประกอบการทำงานให้แก่ตน โดยเจตนาจะไม่ใช่ค่าแรงหรือค่าจ้าง หรือจะใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างต่ำกว่าที่ตกลงจึงจะเป็น ความผิด ถ้าหากไม่ได้ความว่าจำเลยมีเจตนาทุจริตเช่นนั้นในขณะที่จะตกลงกันแต่เป็นเรื่องที่ ตกลงกันมาแล้วจึงมีเหตุขัดข้องเกิดขึ้นแก่จำเลย ทำให้จำเลยไม่อาจใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างได้ ตามที่ตกลงกันไว้ ก็เป็นเพียงการผิดสัญญาในทางแพ่งเท่านั้น จะปรับบทเป็นความผิดทางอาญา หาได้ไม่

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว คือ ในขณะที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงจ้างงาน กันทำ นายจ้างจะต้องมีเจตนาที่จะไม่ใช่ค่าแรงหรือค่าจ้างตามที่ตกลงกันมาแต่แรก เจตนาโดย ทุจริตดังกล่าวนี้มีที่มาจากความผิดฐานฉ้อโกง

2.3 ความผิดฐานไม่ชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรม
ตามมาตรา 345 กำหนดว่า “ผู้ใดสั่งซื้อและบริโภคอาหาร หรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ใน โรงแรมโดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น”

มาตรานี้องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ คือ เป็นการหลอกลวง แสดงด้วยข้อเท็จจริงทางจิตใจ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าตนไม่สามารถชำระค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือ ค่าเข้าพักอยู่ในโรงแรมได้ แต่ยังคงแสดงเจตนาสั่งอาหาร เครื่องดื่ม หรือเข้าพักในโรงแรม ถือได้ว่า ผู้กระทำมีเจตนาจะใช้เงินเพื่อการนั้น เมื่อตนรู้ว่าไม่สามารถที่จะชำระเงินได้ จึงเท่ากับเป็น

การแสดงข้อความอันเป็นเท็จ แต่หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำสำคัญผิดคิดว่าสามารถชำระเงินได้ เช่น ขณะนั้นไม่รู้ว่าเงินในกระเป๋าหายหมดแล้ว ผู้กระทำก็ไม่มีผิดตามมาตรฐาน

ส่วนองค์ประกอบภายในตามความผิดมาตรานี้ คือ เจตนาธรรมดาตั้งที่ปรากฏในความผิดฐานฉ้อโกง พร้อมทั้งประกอบด้วยมูลเหตุชักจูงใจ “โดยทุจริต” ทั้ง ๆ ที่ในมาตรานี้ไม่ได้วางบทบัญญัติไว้ แต่มูลเหตุชักจูงใจ “โดยทุจริต” ได้แฝงอยู่ในฐานะที่เป็นความผิดฐานหนึ่งของความผิดฐานฉ้อโกง

2.4 ความผิดฐานชักจูงผู้มีจิตอ่อนแอหรือเด็กเบาปัญญาให้จำหน่าย

ทรัพย์สิน ตามมาตรา 346 “ผู้ใดเพื่อเอาทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ชักจูงผู้หนึ่งผู้ใดให้จำหน่ายโดยเสียเปรียบซึ่งทรัพย์สินโดยอาศัยเหตุที่ผู้ถูกชักจูงมีจิตอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญาและไม่สามารถเข้าใจตามควรซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตนจนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินนั้น”

องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำของความผิดฐานนี้ คือ การชักจูงให้จำหน่ายทรัพย์สินโดยเหตุที่ผู้ถูกชักจูงมีจิตอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญาและโดยเสียเปรียบ แต่ไม่ต้องถึงกับต้องหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความเท็จเหมือนอย่างในความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 342²²

ลักษณะของการชักจูง หมายถึง การแนะนำหรือเกลี้ยกล่อมให้ผู้อื่นคล้อยตามความประสงค์ของตน หรือเป็นการชี้ชวนแนะนำ ยุยง ส่งเสริม ช่วยในการตัดสินใจ²³ ส่วนการจำหน่าย หมายถึง การโอนกรรมสิทธิ์ไม่ว่าจะมีประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ก็ตาม เช่น การขาย แลกเปลี่ยน ให้เปล่า และการจำหน่ายโดยเสียเปรียบ หมายถึง การจำหน่ายทรัพย์สินไปโดยได้เงินหรือทรัพย์สินตอบแทนในจำนวนราคาของทรัพย์สินที่ควรจะเป็นอย่างมากมาย เช่น ถูกชักจูงให้ขายแหวนเพชรในราคาวงละ 500 บาท

²² จิตติ ดิงศภักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2826.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2828.

ตามมาตรานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้มีจิตอ่อนแอหรือเด็กเบาปัญญามิให้ถูกผู้อื่นหลอกลวง และโดยที่ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาพิเศษโดยทุจริต เพื่อประสงค์จะได้ทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวงจึงได้กระทำการหลอกลวงไปเช่นนั้น ทำให้ความผิดตามมาตรานี้นอกจากจะประกอบด้วยเจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 แล้ว ยังต้องมีมูลเหตุชักจูงใจ “โดยทุจริต” เป็นเจตนาพิเศษที่สืบเนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 เว้นแต่เป็นกรณีที่ทำกรเพื่อประโยชน์ของผู้มีจิตอ่อนแอหรือเด็กเบาปัญญา

โดยสรุปความผิดฐานฉ้อโกงและความผิดฐานอื่น ๆ ที่ใช้ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ

ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 และความผิดฐานอื่น ๆ ที่ใช้ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ ดังเช่นความผิดฐานหลอกลวงผู้อื่นตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปให้ประกอบการงาน ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345-347 ความผิดฐานต่าง ๆ เหล่านี้จะมีทั้งความผิดที่มีการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในตัวของกฎหมาย และความผิดที่มีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” แฝงอยู่ในบทบัญญัติ การพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้คำว่า “โดยทุจริต” บัญญัติไว้ในความผิดฐานฉ้อโกง จะต้องมีการพิจารณาถึงลักษณะขององค์ประกอบความผิดที่ได้รวมกันจนเป็นความผิดฐานฉ้อโกง จึงจะสามารถวินิจฉัยได้ว่าเหตุใดความผิดฐานฉ้อโกงจึงจำเป็นต้องมีคำว่า “โดยทุจริต” และในความผิดฐานอื่น ๆ ที่อยู่รวมกลุ่มกับความผิดฐานฉ้อโกง ทำไมจึงมีคำว่า “โดยทุจริต” แฝงอยู่ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำประกอบกับเจตนาแล้ว

จะเห็นได้ว่า เจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” มีความสำคัญต่อความผิดฐานฉ้อโกง โดยได้มีการใช้เจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ในขณะที่กระทำการหลอกลวงผู้กระทำได้กระทำโดยมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” เพื่อความประสงค์ต่อทรัพย์สินของผู้อื่น และให้ได้ทรัพย์สินนั้นมาเป็นของตนเองจึงได้กระทำการหลอกลวงดังกล่าวซึ่งถือได้ว่า “โดยทุจริต” ในส่วนนี้อยู่ที่เจตนาและเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่าผู้กระทำได้หลอกลวงโดยหวังหรือประสงค์ต่อทรัพย์สินของผู้อื่นหรือไม่ เพราะถ้าไม่สามารถพิสูจน์เจตนาพิเศษโดยทุจริตในส่วนนี้ได้ว่าในขณะที่กระทำผู้กระทำมีเจตนาพิเศษโดยทุจริตหรือไม่แล้ว การกระทำดังกล่าวอาจไม่ถือเป็นความผิดฐานฉ้อโกง เพราะผู้กระทำได้รับการครอบครองทรัพย์สินนั้นมาจากความเต็มใจจากผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน

3. กลุ่มความผิดฐานยกยอก

ตามมาตรา 352 กำหนดว่า ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเองหรือบุคคลที่สามโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยกยอก ในการพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำความผิดฐานยกยอกสามารถแยกประเด็นการพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

1) การครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย มีลักษณะเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 คือ ให้มีเจตนายึดถือเพื่อตนถ้าผู้กระทำเพียงแต่ยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้เฉยๆโดยไม่มีเจตนายึดถือเพื่อตนก็ยังไม่เข้าลักษณะของการครอบครอง ทั้งนี้ ผู้ครอบครองทรัพย์สินจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับมอบการครอบครองทรัพย์สินมาอย่างถูกต้องจากผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือผู้มีสิทธิครอบครองโดยไม่ได้มีการเข้าแย่งการครอบครองจากผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเหมือนอย่างการลักทรัพย์ เว้นแต่มีบางกรณีที่ไม่มีการมอบการครอบครองให้อย่างถูกต้อง แล้วเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเองหรือบุคคลที่ 3 เช่นนี้อาจมีความผิดฐานยกยอกได้ ดังตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 775/2506 บุตร บ. เก็บนาฬิกาข้อมือที่ ว. ทำตกหายได้ นำมาให้ บ. รุ่งขึ้น ว. มาขอคืน บ. ไม่ให้คืน เป็นยกยอกตามมาตรา 352 ได้²⁴

2) การเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเองหรือบุคคลที่สาม ในกรณีดังกล่าว ถือว่าจะต้องเป็นการกระทำในลักษณะตัดกรรมสิทธิ์ของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ลักษณะของการกระทำการเบียดบัง คือ อาจเป็นการกระทำหรืองดเว้น การกระทำโดยแสดงให้เห็นเจตนาที่จะจำหน่ายจ่ายของนั้นเสมือนหนึ่งว่าผู้กระทำเป็นเจ้าของ เช่น บริโภค ขาย เปลี่ยนแปลง จำนำ เอาพร้อมกับทรัพย์สินของตนเอง ปกปิด หรือปฏิเสธสิทธิของเจ้าของที่แท้จริง ละเลยไม่กระทำตามหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องแจ้งการที่ได้รับของไว้ หรือไม่ส่งมอบตามหน้าที่ที่จะต้องส่งมอบ²⁵ นอกจากนี้ การเบียดบังยังเป็นการแสดงถึงความเป็นเจ้าของเหนือทรัพย์สินนั้น และต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางภาวะวิสัย เห็นว่าการแสดงกริยาออกมาภายนอกว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์สิน²⁶

²⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2850.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2865-2866.

²⁶ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า 132.

ส่วนการพิจารณาสาระสำคัญทางจิตใจที่ผู้กระทำความผิดฐานยักยอกพึงมี ได้แก่ เจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 และเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ซึ่งในส่วนของความผิดฐานยักยอกนี้ ได้กำหนดเจตนาพิเศษโดยทุจริตไว้เพื่อขยายความลักษณะของการกระทำ คือ การเบียดบังทรัพย์สินของผู้อื่นที่ครอบครองอยู่เป็นของตนเองหรือบุคคลที่สามด้วยหน้าที่ของเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ที่มาทำหน้าที่ขยายความลักษณะของการกระทำให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อพิเคราะห์โดยละเอียดถึงลักษณะของการกระทำการเบียดบังนั้น ได้คุ้มครองกรรมสิทธิ์ของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายอย่างครบถ้วนที่อยู่แล้ว จึงอาจไม่มีความจำเป็นในการบัญญัติเจตนาพิเศษโดยทุจริตในความผิดฐานยักยอก แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการทำความเข้าใจถึงความหมายของลักษณะการเบียดบังให้ได้อย่างชัดเจนจึงจะสามารถยกเลิกการใช้เจตนาพิเศษโดยทุจริตในความผิดฐานยักยอกได้

สำหรับกรณีความผิดฐานยักยอกตามมาตรา 353 ที่กำหนดว่า ผู้ใดได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยกระทำความผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใด ๆ “โดยทุจริต” จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้นั้น มีข้อพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบความผิดในส่วนของกระทำความผิด

- 1) การได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นหรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย การได้รับมอบหมายในที่นี้ คือ การรับมอบความไว้วางใจจากผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินให้ดำเนินการจัดการทรัพย์สินแทนตน ซึ่งการจัดการในส่วนนี้คงเป็นกรณีที่ให้ปฏิบัติต่อทรัพย์สินนั้นในทุก ๆ กรณี ตลอดจนเข้าซ่อมแซมบำรุงรักษาด้วย
- 2) เกิดการกระทำผิดต่อหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ซึ่งหมายถึงการกระทำต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และเกิดความเสียหายต่อประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน คือ ในรูปของผลประโยชน์ที่สามารถคิดคำนวณเป็นราคาเงินได้

ในกรณีตามมาตรา 353 นี้ มีเรื่องการกระทำผิดต่อหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจตนาพิเศษโดยทุจริต หมายถึง การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ในความผิดฐานนี้จึงใช้เจตนาพิเศษโดยทุจริตเป็นส่วนประกอบพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของกระทำความผิด ซึ่งมีความแตกต่างจากความผิดฐานยักยอกตามมาตรา 352 ที่ใช้เจตนาพิเศษโดยทุจริตเพื่อขยายความลักษณะของการกระทำการเบียดบัง ความจำเป็นในการวางบทบัญญัติเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ของความผิดของมาตรานี้จึงมีความแตกต่างกัน

รวมวิเคราะห์เจตนารมณ์ของกฎหมายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางมาตรา ที่มีลักษณะพิเศษ

การที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติให้ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางฐาน ผู้กระทำความผิดจักต้องกระทำไปโดยมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” นอกเหนือจากเจตนารมณ์ดาก็เพราะเหตุผลที่ได้อ้างไว้ในการวิเคราะห์ฐานความผิดลักทรัพย์ดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทที่ 3 นี้²⁷ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ในความผิดฐานอื่นกฎหมายก็ยังคงบัญญัติให้ผู้กระทำมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” แฝงอยู่โดยไม่ได้มีการกำหนดคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในความผิดฐานนั้น กล่าวคือ ในความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน ความผิดฐานชิงทรัพย์ ความผิดฐานปล้นทรัพย์ ความผิดตามมาตรา 345 และมาตรา 346

สำหรับความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน ความผิดฐานชิงทรัพย์ และความผิดฐานปล้นทรัพย์นั้น ได้มีความผิดฐานลักทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิด แต่เพิ่มเติมส่วนของการกระทำให้มีลักษณะต่างจากความผิดฐานลักทรัพย์ ดังเช่นความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สินที่จะต้องประกอบด้วย การฉ้อโกงเอาซึ่งหน้า หรือการใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าทำอันตราย จะใช้กำลังประทุษร้าย เป็นต้น²⁸ หรือความผิดฐานปล้นทรัพย์หากปรากฏว่าเป็นการชิงทรัพย์ โดยร่วมกันกระทำความผิดตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ตามลำดับในแต่ละฐานความผิด ทำให้ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์สิน ความผิดฐานชิงทรัพย์ และความผิดฐานปล้นทรัพย์ ไม่มีการกำหนดคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในความผิดฐานดังกล่าว

สำหรับการฉ้อโกงนั้น โดยปกติแล้วจะมีการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้เป็นเจตนาพิเศษ เนื่องจากลักษณะของการกระทำได้แสดงออกว่าถ้าผู้เสียหายได้ส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และไม่ปรากฏว่ามีลักษณะการกระทำที่เป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้ง หรือหลอกลวงให้ผู้อื่นยินยอมส่งมอบทรัพย์สินของตนของผู้ถูกหลอกลวงหรือของบุคคลที่สามโดยทุจริตแล้ว ผู้กระทำก็จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงเลย ดังนั้นในขณะเดียวกันเมื่อได้พิจารณาถึงความผิดตามมาตรา 345 การสั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่โรงแรมโดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่

²⁷ ดูหน้า 9-18.

²⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339

ในโรงแรมนั้น ซึ่งเป็นความผิดที่อยู่ในกลุ่มความผิดฐานฉ้อโกงโดยที่ลักษณะการกระทำอันเป็นองค์ประกอบความผิดนั้นเป็นการประสงค์ให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยไม่มีเจตนาที่จะชดใช้ค่าตอบแทนอย่างแน่นอนและผู้กระทำก็ได้รับไปซึ่งประโยชน์จากการกระทำของตนเรียบร้อยแล้ว โดยไม่บอกกล่าวว่าตนมีความสามารถที่จะชดใช้ราคาค่าบริการต่าง ๆ ที่ผู้กระทำได้รับหรือไม่ ด้วยเหตุนี้เอง จึงถือว่าเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ในความผิดตามมาตรา 345 ได้แฝงอยู่ในความผิดฐานนี้ แต่ไม่ต้องรอให้มีการพิสูจน์ว่าผู้กระทำได้กระทำโดยมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ผู้กระทำก็มีความผิดฐานนี้ได้ และเช่นเดียวกันในความผิดตามมาตรา 346 การที่ผู้กระทำได้กระทำการชักจูงผู้หนึ่งผู้ใดให้จำหน่ายทรัพย์สินโดยเสียเปรียบหรือได้อาศัยเหตุที่ผู้ถูกชักจูงมีจิตอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญาเพื่อเอาทรัพย์สินของผู้ถูกชักจูงใจมาเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม การกระทำเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยมีเจตนาที่จะประสงค์เอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยมาเป็นของตนเอง แต่มีวิธีการกระทำที่แตกต่างกันด้วยการชักจูงผู้อื่นให้จำหน่ายทรัพย์สินและอาศัยความมีจิตอ่อนแอ ความเบาปัญญา และความไม่สามารถเข้าใจตามควรซึ่งสาระสำคัญตามควรแห่งการกระทำของตนเป็นจุดอ่อนให้ได้ทรัพย์สินนั้นมา ซึ่งการกระทำตามมาตรา 346 นี้ ถือเป็นการฉ้อโกงอย่างหนึ่ง แต่ไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ถึงเจตนาพิเศษโดยทุจริต

3.4.2 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ไม่บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ประกอบการกระทำ

เมื่อได้พิจารณาความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมาตราต่าง ๆ ที่ไม่บัญญัติ คำว่า โดยทุจริตประกอบการกระทำเนื่องจากบรรดาความผิดฐานต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ (มาตรา 337) ความผิดฐานริดเอาทรัพย์ (มาตรา 338) ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (มาตรา 349 - มาตรา 350) ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา 357) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 358 - มาตรา 361) และความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362 - มาตรา 366) มีการวางบทบัญญัติถึงสาระสำคัญขององค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินบนพื้นฐานการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมได้อย่างชัดเจน ความผิดฐานเหล่านี้จึงไม่มีการนำเจตนาพิเศษโดยทุจริตมากำหนดไว้ในบทบัญญัติ ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาองค์ประกอบความผิดในความผิดฐานต่าง ๆ ดังเช่น

1. ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์

ตามมาตรา 337 กำหนดว่า “ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตน หรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจ หรือของบุคคลที่สาม จนผู้ถูกข่มขืนใจยอมเช่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกรรโชกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ถ้าความผิดฐานกรรโชกได้กระทำโดย

(1) ขู่ว่าจะฆ่า ขู่ว่าจะทำร้ายร่างกายให้ผู้ถูกข่มขืนใจหรือผู้อื่นให้ได้รับอันตรายสาหัส หรือขู่ว่าจะทำให้เกิดเพลิงไหม้แก่ทรัพย์ของผู้ถูกข่มขืนใจหรือผู้อื่น หรือ

(2) มีอาวุธติดตัวมาขู่เข็ญ

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”

การพิจารณาความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ ให้พิจารณาจากองค์ประกอบความผิดใน ส่วนของการกระทำเริ่มต้นด้วยการใช้กำลังประทุษร้ายตามบทนิยามมาตรา 1 (6) หมายความว่าทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะใช้ด้วยแรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความรวมถึงการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลใดซึ่งอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถ ขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้อำนาจทำให้มีนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน ซึ่งบทบัญญัติ ในมาตรา 337 นี้ ได้กล่าวต่อไปว่า การประทุษร้ายสามารถทำด้วยแรงกายภาพหรือด้วยวิธี อื่นใด ตามหลักการตีความความหมายคำว่าวิธีอื่นใด ให้หมายความว่าในทำนองเดียวกับแรง กายภาพ ซึ่งแรงกายภาพในที่นี้หมายถึง การใช้พลังร่างกายที่ไม่ใช่การใช้พลังทางธรรมชาติ หรือพลังจิตเพื่อข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้เป็นการกระทำที่ถัดมาจากลักษณะของ การประทุษร้ายหรือขู่เข็ญ คือ ผู้กระทำสามารถเรียกเอาประโยชน์จากเจ้าของทรัพย์นั้นได้โดยที่ ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์นั้นมิได้ยินยอมหรือสมัครใจ คำว่าประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินจะมีความหมายกว้างกว่าคำว่าทรัพย์สินดังเช่นตัวทรัพย์นั้นเอง ที่สามารถมีมูลค่าตีราคาเป็นเงินได้ รวมตลอดถึงสิทธิเสรีภาพชื่อเสียงที่มีการประเมินราคาเป็นเงินแล้วเท่านั้น

สำหรับสาระสำคัญทางจิตใจซึ่งประกอบด้วยเจตนาธรรมดาที่ผู้กระทำต้องประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลในการข่มขืนใจให้ยอมให้หรือยอมจะให้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน แต่ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ เพราะโดยลักษณะของการกระทำไม่มุ่งเน้นที่การแสวงหาประโยชน์จากการกระทำ แต่มุ่งเน้นที่การแย่งกรรมสิทธิ์หรือแย่งการครอบครองในทรัพย์สินของผู้อื่น

ส่วนวรรค 2 ของมาตรา 337 เป็นเหตุจูงใจของความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ที่กำหนดให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นถ้าได้กระทำการกรรโชกทรัพย์ โดยขู่ว่าจะฆ่าหรือขู่ว่าจะทำร้ายให้ผู้ถูกข่มขืนใจได้รับอันตรายสาหัส หรือกรรโชกทรัพย์โดยมีอาวุธติดตัวมาด้วย

ลักษณะของการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานกรรโชกทรัพย์นั้น ได้บ่งบอกอย่างชัดเจนว่าผู้กระทำไม่มีสิทธิที่จะทำการข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการดังกล่าว อันถือได้ว่าเป็นการทำลายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอย่างร้ายแรง โดยไม่จำเป็นต้องมองว่าการกระทำดังกล่าวต้องมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” ผู้กระทำก็ย่อมต้องรับผิดชอบจากการกระทำของตนแล้ว

2. ความผิดฐานรีดเอาทรัพย์

ตามมาตรา 338 กำหนดว่า “ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน โดยขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยความลับ ซึ่งการเปิดเผยนั้นจะทำให้ผู้ถูกขู่เข็ญหรือบุคคลที่สามเสียหายจนผู้ถูกข่มขืนใจยอมเช่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานรีดเอาทรัพย์”

ในการพิจารณาลักษณะความผิดฐาน “รีดเอาทรัพย์” องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำที่เป็นการข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินเหมือนกับที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ลักษณะสำคัญขององค์ประกอบความผิดตามมาตรา 338 นี้ คือ การขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยความลับ ซึ่งไม่ได้มีการใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายการเปิดเผยความลับนั้น ได้แก่ การแสดงข้อความที่ต้องการปกปิดของผู้เสียหายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของความลับนั้น ลักษณะของความลับนั้น ได้แก่ เหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป

และเป็นข้อเท็จจริงที่เจ้าของประสงค์จะปกปิด ซึ่งลักษณะของการกระทำความผิดฐานนี้²⁹ หรือ เป็นสิ่งซึ่งบุคคลผู้มีส่วนได้เสียประโยชน์จะปกปิด โดยยอมให้รู้เฉพาะในวงบุคคลอันจำกัด

สำหรับสาระสำคัญทางจิตใจที่ประกอบด้วยเจตนาธรรมดา ซึ่งหมายความว่า ผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาจะข่มขืนใจให้เขายอมให้หรือยอมจะให้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนา เช่น ได้กระทำเพียงเพื่อการล้อเล่น หรือเพื่อจะข่มขู่ให้ผู้อื่นกลัว แต่ไม่ประสงค์จะได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินจากผู้ถูกข่มขืนใจ ก็ไม่มีความผิดตามมาตรา

ข้อสังเกต ความผิดฐานริดเอาทรัพย์สินไม่มีมูลเหตุชักจูงใจ “โดยทุจริต” เพราะ องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำได้อธิบายว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการแสวงหา ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินอย่างชัดเจนแล้ว

3. กลุ่มความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (มาตรา 349 - มาตรา 350)

ตามที่กำหนดในมาตรา 349 ว่า “ผู้ใดเอาไปเสียทำให้เสียหาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินอันตนจำนำไว้แก่ผู้อื่น ถ้าได้กระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ ผู้รับจำนำ” ในการพิจารณาถึง

องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำมุ่งพิจารณาถึงการเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ คือ ทรัพย์สินอันตนจำนำไว้แก่ผู้อื่น ซึ่งตามปกติแล้วผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมมีสิทธิตามกฎหมายที่จะกระทำการ จัดการ เกี่ยวกับทรัพย์สินของตนได้ตามความพอใจ การเอาไปซึ่งทรัพย์สินของตนเอง ผู้กระทำจึงไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินได้เอาทรัพย์สินที่ตนได้ส่งมอบตามสัญญาไว้แก่ ผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ ความเสียหายย่อมเกิดแก่ผู้รับจำนำ ดังนั้น กฎหมาย อาญาจึงได้กำหนดให้การเอาทรัพย์สินที่ตนจำนำไว้แก่ผู้อื่นไป หรือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ จึงเป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้

²⁹ จิตติ ดิงศภักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2607.

ส่วนสาระสำคัญทางจิตใจที่จะประกอบด้วยเจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 และที่สำคัญนอกจากเจตนาธรรมดาตามมาตรา 59 แล้ว ผู้กระทำยังต้องมีเจตนาพิเศษบางประการประกอบกระทำ คือ เอาไปเสียเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ โดยไม่มีเจตนาพิเศษโดยทุจริต

ส่วนการพิจารณาตามมาตรา 350 ที่กำหนดว่า “ผู้ใดเพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือ แต่บางส่วนซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ย้ายไปเสีย ซ่อนเร้น หรือโอนไปให้แก่ผู้อื่นซึ่งทรัพย์สินใดก็ดี แกล้งให้ตนเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริงก็ดี”

สำหรับองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำของความผิดตามมาตรา 350 ส่วนแรก คือ การย้ายไปเสีย ซ่อนเร้น หรือโอนไปให้แก่ผู้อื่นโดยมีวัตถุประสงค์แห่งการกระทำ คือ ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้จะสามารถบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ และองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ ส่วนที่ 2 คือ การแกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใด ๆ อันไม่เป็นความจริง

ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ทั้ง 2 มาตราดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเป็นการวางบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลผู้เป็นเจ้าหนี้ ทั้งที่ได้รับจำนำทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ และเจ้าหนี้โดยทั่วไป เพราะในขณะที่ผู้กระทำได้กระทำการเอาไป ทำให้เสียหาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือย้ายไปเสีย ซ่อนเร้น หรือโอนไปให้แก่ผู้อื่น³⁰ ซึ่งในขณะที่กระทำการผู้กระทำยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตนครอบครองอยู่ โดยที่ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องมีเจตนาที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินซึ่งเป็นของตนเองอยู่ เพราะผู้กระทำมีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ ต่อทรัพย์สินของตนเองได้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าหนี้ที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง ดังนั้น ในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้จึงไม่จำเป็นต้องมีคำว่า “โดยทุจริต” แต่ที่สำคัญความผิดตามมาตรานี้ต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ นอกเหนือจากการกระทำโดยมีเจตนาธรรมดา ตามมาตรา 59

³⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 และมาตรา 350

4. ความผิดฐานรับของโจร

ตามมาตรา 357 กำหนดว่า “ผู้ใดช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อมา รับจําหน่าย หรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งทรัพย์สินอันได้มาโดยการกระทำความผิด ถ้าความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ กระจอก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานรับของโจร

ถ้าการกระทำความผิดฐานรับของโจรนั้น ได้กระทำเพื่อค้ำกำไร หรือได้กระทำต่อทรัพย์สินอันได้มาโดยการลักทรัพย์ตามมาตรา 335 (10) ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์

ถ้าการกระทำความผิดฐานรับของโจรนั้น ได้กระทำต่อทรัพย์สินอันได้มาโดยการลักทรัพย์ตามมาตรา 335 ทวิ การชิงทรัพย์ตามมาตรา 339 ทวิ หรือการปล้นทรัพย์ตามมาตรา 340 ทวิ

ความผิดฐานรับของโจรนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเรื่องการป้องกันมิให้มีการกระทำอันเป็นการส่งเสริมให้มีการแสวงหาทรัพย์สินด้วยการกระทำความผิด หรือด้วยการให้ความสะดวกในภายหลัง แม้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ตกไปที่ทอดก็ตาม ความหมายของมาตรานี้ก็เพื่อจะลงโทษผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด และเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการที่ผู้กระทำจะคอยแสวงหาทรัพย์สินของผู้อื่นอีกต่อไป³¹

ลักษณะของการกระทำอันเป็นองค์ประกอบความผิดฐานรับของโจร คือ การช่วยผู้อื่นซ่อนเร้น จําหน่าย พาเอาไปเสีย ซื้อมา รับจําหน่าย หรือรับไว้ซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด ยกเว้นกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดพ้นสภาพจากการเป็นของโจร ดังมีกรณีปรากฏดังต่อไปนี้³²

³¹ สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา เล่ม 4, หน้า 471.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 549.

1. ทรัพย์สินที่เป็นของโจรได้แปรสภาพเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น เช่น เอาเงินตราที่ขโมยมาไปแปรรูปใช้สอยอุปโภคบริโภค
2. ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นของโจรถูกแลกเปลี่ยนให้เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น
3. ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นของโจรนั้นได้ตกเป็นของแผ่นดินตามกฎหมาย
4. ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นของโจรนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์โดยอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382
5. ทรัพย์สินที่ได้มาเป็นของโจรนั้นตกเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของ

ในกรณีดังกล่าวตามข้อ 1-5 นี้ จะพบว่า ทรัพย์สินที่เป็นของโจรจะยังคงสภาพเป็นของโจรอยู่ตลอดไปถ้าไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามข้อ 1-5 ข้างต้น ดังนั้น หากผู้สุจริตได้รับซื้อของโจรไปโดยไม่รู้ว่าของนั้นเป็นของโจร ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงก็ยังมีสิทธิติดตามเอาทรัพย์สินนั้นคืนไปจากผู้รับซื้อโดยสุจริตนั้นได้ และเนื่องจากความผิดฐานรับของโจรนี้ ไม่มีการกำหนดเจตนาพิเศษนอกเหนือจากเจตนาธรรมดาไว้ ดังนั้น จึงมีกรณีปัญหาเกิดขึ้นบ่อย ๆ ว่า ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำได้รู้ว่าทรัพย์สินที่ตนครอบครองไว้ นั้น เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด แต่ด้วยความบริสุทธิ์ใจที่ตัวผู้ครอบครองมีความจำเป็นต้องยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว (เพื่อรอที่จะนำส่งคืนเจ้าของทรัพย์สิน) หากในขณะนั้นถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ กรณีดังกล่าวถ้าพิจารณาตามบทบัญญัติแล้ว ผู้ครอบครองทรัพย์สินไว้ก็จะเป็นความผิด แต่ได้มีกรณีตัวอย่างหลายกรณีที่ศาลไม่ลงโทษผู้กระทำความผิด ดังเช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 396/2479 ความผิดตามมาตรานี้ ไม่มีบทบัญญัติว่าต้องมีเจตนาพิเศษ เช่น โดยทุจริต การที่จะวินิจฉัยว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาทุจริต จึงไม่เป็นความผิด ย่อมเป็นการวินิจฉัยที่นอกเหนือไปจากบทที่กฎหมายบัญญัติไว้ การที่มีผู้รับทรัพย์สินไว้เพื่อส่งคืนให้เจ้าของ หรือเพื่อส่งให้เจ้าหน้าที่ จึงไม่เป็นความผิดฐานรับของโจร³³

ส่วนกรณีการพิจารณาว่าทำไมความผิดฐานรับของโจรจึงไม่มีคำว่า “โดยทุจริต” เพราะองค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำได้มีการอธิบายถึงความผิดฐานรับของโจรได้อย่างครบถ้วนดีอยู่แล้ว และที่สำคัญเจตนาของการกระทำความผิดฐานรับของโจรนั้น คือ การได้รู้ว่าของที่รับไว้เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือไม่เท่านั้น ก็เพียงพอต่อการวินิจฉัยว่ามีความผิดฐานรับของโจร ก็จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายว่าด้วยความผิด

³³ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3, หน้า 2970.

ฐานรับของโจรที่จะป้องกันมิให้มีการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในการนำทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไปซุกซ่อนหรือจำหน่ายโอนไปด้วยประการใด ๆ ก็ตาม โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการกระทำของผู้กระทำความผิดฐานรับของโจรจะมีเจตนาพิเศษ “โดยทุจริต” หรือไม่

5. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน

มาตรา 358 กำหนดว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน” ในการพิจารณาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินได้เริ่มต้นพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำ คือ การทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ สามารถแยกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ ซึ่งลักษณะของ

การทำให้เสียหาย หมายถึง การทำให้มีการเปลี่ยนแปลงต่อทรัพย์สินและก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เจ้าของทรัพย์สินนั้น ซึ่งเป็นที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด มิใช่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ³⁴

การทำลาย หมายถึง การทำให้ทรัพย์สินนั้นสูญสิ้นไปซึ่งลักษณะของการเป็นทรัพย์สินเหล่านั้น

การทำให้เสื่อมค่า หมายถึง การทำให้มูลค่าราคาแห่งทรัพย์สินนั้นต่ำลงแม้ทรัพย์สินนั้น จะยังคงมีสภาพเหมือนเดิม

การทำให้ไร้ประโยชน์ หมายถึง การทำให้ทรัพย์สินนั้นไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดังที่เป็นอยู่เดิม แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะยังคงมีสภาพอยู่ดังเดิม

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินนี้ มีองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำที่ค่อนข้างชัดเจนว่า ผู้กระทำความผิดได้กระทำไปโดยมิได้แสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินของผู้อื่นในการทำให้เสียทรัพย์สินนั้น ดังนั้น จึงมีองค์ประกอบทางจิตใจแต่เพียงเจตนาธรรมดาที่สามารถบ่งบอกถึงลักษณะของการกระทำได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และนอกจากนี้ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินยังเป็นความผิดที่สามารถยอมความกันได้อีกด้วย

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2978.

สำหรับความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินนั้น องค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำ ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้กระทำไม่ได้มีเจตนาประสงค์เอาประโยชน์จากทรัพย์สินของผู้อื่น แต่มีเจตนาที่จะทำลายหรือทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเกิดความเสียหายด้วยเจตนา กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ทรัพย์สินของตนถูกทำให้เสียหาย ถูกทำลาย ดังนั้น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินจึงไม่มีการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้

6. ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362 กำหนดว่า “ผู้ใดเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุข”

บทบัญญัติตามมาตรา 362 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลที่จะไม่ให้มีการแย่งการครอบครอง รบกวนการครอบครอง หรือโต้แย้งสิทธิของผู้อื่น ซึ่งมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์บางอย่างที่ผู้ครอบครองได้ครอบครองอยู่โดยไม่มีเหตุอันสมควร และอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่สามารถกระทำได้ และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำของความผิดฐานบุกรุก การพิจารณาองค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำ คือ การเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น หมายถึง การล่วงล้ำตัวเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นบนพื้นดิน ใต้ดิน บนอาคาร ก็ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ ในการเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์จะต้องประกอบด้วยเจตนาตามมาตรา 59 และเจตนาพิเศษ ซึ่งตามวัตถุประสงค์ในการบัญญัติกฎหมายมาตรา 362 นี้ สามารถป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมมิให้มีการล่วงละเมิดหรือรบกวนความสงบสุขในการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นมากกว่าที่จะมุ่งแสวงหาประโยชน์จากการกระทำต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น ซึ่งการเข้าไปเพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนนั้น ผู้กระทำได้กระทำลงโดยไม่มีเจตนาพิเศษโดยทุจริตก็เพียงพอต่อการคุ้มครองกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินและผู้ครอบครอง ทั้งนี้ ให้พิจารณาจากองค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำเป็นหลักสำหรับความผิดฐานดังกล่าวนี้

บทสรุปของการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ในความผิดฐานต่าง ๆ และบางฐานความผิดที่ไม่บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ ซึ่งสามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้ คือ

1. กรณีฐานความผิดที่ยังคงต้องบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ ดังเช่นกลุ่มความผิดฐานลักทรัพย์ กลุ่มความผิดฐานฉ้อโกง และกลุ่มความผิดฐานยักยอก ในกรณีที่ความผิดตามกลุ่มฐานต่าง ๆ เหล่านี้ ยังคงต้องบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” เป็นเจตนาพิเศษอยู่ต่อไป เพราะหน้าที่สำคัญของคำว่า “โดยทุจริต” ที่เป็นอยู่ตามกลุ่มความผิดฐานต่าง ๆ นี้ คือ หน้าที่ในการกำหนดความชัดเจนขององค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำของแต่ละฐานความผิด เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ องค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำ คือ การเอาไป ซึ่งการเอาไปในที่นี้ไม่มีการกำหนดนิยามความหมายไว้ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะอธิบายถึงลักษณะของการเอาไปว่าเอาไปอย่างไรจึงจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ เพียงแค่หยิบพาทรัพย์เคลื่อนที่ไปจากการครอบครองของผู้อื่น ถือเป็นความผิดแล้วหรือไม่ หรือกรณีการหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง การหลอกลวงและแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง อยุ่อย่างไรจึงจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้ หรือในกรณีของการเบียดบัง ซึ่งเป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำความผิดฐานยักยอก ที่ว่ามีลักษณะการเบียดบังอย่างไรจึงจะเป็นความผิดฐานยักยอกได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญามีได้มีการบัญญัติไว้อย่างเด่นชัด ถ้าหากมีกรณีที่จะมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา เช่น มาตรา 334 เรื่องการลักทรัพย์ว่าจะต้องเป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และลักษณะการกระทำ การเอาไปนั้นจะต้องเป็นการเอาไปโดยการแย่งการครอบครองหรือตัดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นอย่างถาวร หรือในกรณีตามมาตรา 341 เรื่องฉ้อโกง จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงว่าการหลอกลวงหรือการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้งนั้น จะต้องทำไปบนพื้นฐานการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือในกรณีของการเบียดบังตามมาตรา 352 ความผิดฐานยักยอก ก็จะต้องแสดงให้เห็นถึงข้อความตามบทบัญญัติให้ได้ เช่น เดียวกันว่าจะต้องเบียดบังเอาทรัพย์เป็นของตนในลักษณะตัดกรรมสิทธิ์ และต้องกระทำหรืองดเว้นอย่างใดอย่างหนึ่งเสมือนดังเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั่นเอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าถ้าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตราใด หรือฐานความผิดใดที่มีการบัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ในฐานความผิดนั้น แล้วไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับกรณีต่าง ๆ ดังที่อธิบายมาแล้ว คำว่าโดยทุจริตที่บัญญัติไว้ในความผิดฐานต่าง ๆ ก็คงจำเป็นต้องมีอยู่ต่อไป

2. กรณีฐานความผิดที่ไม่บัญญัติคำว่า “โดยทุจริต” ไว้ เช่น ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ รีดเอาทรัพย์ โกงเจ้าหนี้ รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์ และบุกรุก โดยพื้นฐานของกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่วางบทบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและรักษามีให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายในสังคมเกิดขึ้น และด้วยลักษณะการกระทำที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายอาญาต่าง ๆ อันถือเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความรับผิดทางอาญาในแต่ละฐานความผิดนั้นได้อธิบายถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นองค์ประกอบความผิดได้อย่างครบถ้วนถูกต้องและเป็นไปตามหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่พึงมีอยู่ในสังคม ในความผิดฐานต่าง ๆ เหล่านี้จึงไม่จำเป็นต้องมีคำว่า “โดยทุจริต” มาบัญญัติไว้เพื่ออธิบายองค์ประกอบความผิดในส่วนของการกระทำได้ชัดเจนขึ้น